

BİLENLERİN SORUMLULUĞU

Güngör ÖZYİĞİT

Bugün bilimin gelişmesi sayesinde yaşam alabildiğine kolaylaşmış, insan ömrü uzatılmış, mesafeler kısaltılmış, hayat düzeyi yükselmiş ama, yine bilimin sağladığı güçler sayesinde insanlığı toptan yoketme olanağı, yönetici'lerin eline geçmiştir. Ve bundan birinci derecede sorumlu olan da bilim adamlarıdır.

Kişi, bilmediğine düşman kesilir. Yeni-yi öğrenmek için çaba gösterecek yerde, alışılmışı sırtını dayayarak kolayca kaçır ve eskinin savunmasını yapar. Hele eskinin saltanatını süren egemen çevreler için, bu kural daha da geçerlidir. Yeni bir bilgi karşısında, ister dinsel ister siyasal olsun, kendi yetkesini ve saygınlığını yitirmekten korkan herhangi bir otorite, genellikle baskı ve zorbalığa girer. Bu ters tutum, onun yıkılışını çabuklaştırdığı gibi, karşı koyduğu düşüncenin de o ölçüde genişleyip yayılmasına yol açar. Yani bilgisizliğin tepkisi oranında bilgi büyür. Çünkü evrim, ileriye doğru yürür, geriye adım atmaz. Ve vakti gelmiş bir düşünceyi hiç bir güç durduramaz.

Her zamanın bir bilgisi ve o bilgiyi yaya-cak görevlileri vardır. Bilgi, kendine eş bir sorumluluk yükler insana. Ve bilgililer, aldıkları bilgi emanetini doğru bir şekilde yerine vardırarak yükümlüdürler. Başlangıçta bilenlerin sorumluluğu yalnızca gerçeği görüp göstermek ve doğru bildiğini söyle-mektir.

İlkçağ Atina'sında Sokrat, bilgeliği ve bilgi yayıcılığını iş edinmişti kendine. Bilir geçinen ileri gelenlerin bilgisizliğine ayna tutarak, onları yeniden doğruyu düşünme-yi zorluyordu. İnsanlara erdemi, kendini

bilmeyi ve herşeyden önce bilmediğini bil-meyi öğretiyordu. En iyi yönetimin ne ol-ması gerektiği konusunda onları düşündürü-yordu. Kendini at sineğine benzeten bilge, sineğin ata musallat oluşu gibi, o da Atina'-lı yurttaşlarının, peşini bırakmıyor, onları yakaladığı yerde sorguluyor ve âdeta dü-şünmeye dürtüklüyordu.

Sonunda sitenin yöneticileri onu rahat kaçıracı, huzur bozucu ve baştan çıkarıcı olarak görmeye başladılar. Ve bildiği gi-bi, ölümle cezalandırdılar. Taraftarları ona kaçma fırsatı sağladılar. Buna yanaşmadı. Böyle bir şeyin, Atina'nın yasalarına saygı-sızlık olacağını söyledi. Son ana kadar so-ğukkanlılığını yitirmedi. Ölüme bilinçli olarak gitti. İnancı uğruna ölmenin örneği-ni verdi. Ölümünün yaşamından daha etkili olacağını sanki bildi. Öylece ölümlükler arasına girdi.

Daha sonra Aristo, benzer bir durumda, ölmektense, Atina'dan kaçmayı yeğledi. Ve gerekçe olarak "Atina'lıları ikinci bir yanlışa düşmekten korudum" dedi. Artık kendini mi korudu, Atina'lıları mı orasını Tanrı bilir!

Ortaçağ, özgür düşüncenin üzerine di-nin, özellikle kilisenin bir karabasan gibi çöktüğü çağ. O zamanın din büyüklerinin

astronomi bilgisine göre dünya, göklerin ortasında hareketsiz durur ve bütün öteki yıldızlar onun etrafında dolanır. O arada matematiğe, geometriye düşkün bir Kopernik çıkar, bugün ilkokul çocuklarının bile bildiği bir şeyi, dünyanın ve diğer gezegenlerin güneşin etrafında döndüğünü ileri sürer. Ve bunu ölümünden az önce yayınladı. Neyse ki, pek fazla kimse duymaz.

Derken Giordano Bruno, Kopernik'in sistemini benimser, buna Epikür'ün evrenin sonsuzluğu düşüncesini de ekleyerek, bundan, durağan yıldızların birer güneş olduklarını ve onların uydularının bulunduğu tezini ortaya atar. Ve filozofun bu düşünceleri toplumda yankı bulur. Onun üzerine kilise, Bruno'yu dinsizlikle suçlar. Bruno, engizisyon'un eline düşer. "Sözünü geri al" derler. "Doğru bildiğim sözden dönmem" der. Sekiz yıl hapiste çürür. Ve ölümüne karar verilir. Son söz olarak yargıçlara "Ölüm kararımı dinlerken ürktüğümden çok, sizler

bu kararı verirken korkuyordunuz" der. Ve Bruno Roma'da Saint Pierre kilisesinin ortasındaki meydana bir odun yığını üzerine de diri diri yakılır. Üç yüz yıl sonra da, aynı meydana heykeli dikilir!.

Aynı çağda Galile, Kopernik'in görüşünü bilimsel yoldan, gözlem ve deneyle doğrular. Kilise onun da üstüne hışımla gider. Galile, dünyanın güneşin etrafında döndüğünü bilimsel olarak savunmaya çalışır ve "Bence fiziksel sorunların tartışmasında, Kutsal Kitaba dayanmamalı, gözlem ve gerekli deneylerden işe başlamalıyız... Tanrı, İncil'in kutsal sözleri kadar, doğadaki hareketlerde de etkin biçimde kendini belirtir" der. Ama kilise bu sözleri duymaz. Engizisyon yetmiş yaşındaki Galile'yi "Sözlerini geri al, Yoksa fena olur" diye sıkıştırır. Böylece Galile, herkesin önünde diz çöküp engizisyon'un hazırladığı metni okuyarak: "Ben, yetmiş yaşındaki Galile, bütün işlediğim yanlışlardan dönüyorum, bütün dinsizce davranışları lanetliyorum. Gelecekte yazı ya da sözle, üzerime böyle bir şüphe çekecek hiçbir düşünce ileri sürmeyeceğime de söz veriyorum" der ve kutsal kitaba el basarak kendisinin de bu öğretilerden vazgeçtiğine and içer. Galile'nin bunu okuduktan sonra, ne çare dercesine "Ama dünya gene de dönüyor" dediği doğru değildir. Bunu onun adına insanlık söyledi. Ve yıllar sonra onun da heykeli dikildi.

Dr. Albert EINSTEIN

Yeni çağda "endüstri devrimi" ile birlikte, bilimin gelişmesi ve bilimin teknik olarak pratikte kullanılmaya başlaması yeni bir sorumluluk anlayışının doğmasına yol açtı. Buluşların, başka ellerde, insanlığın zararına kullanılmasını önleme sorumluluğu, bilim adamlarını düşündürmeye başladı. Bunun ilk öncüsü Alfred Nobel oldu. 1866'da dinamiti bulması ve bu buluşunun başta kardeşi olmak üzere bir çok kişinin canını yitirmesine sebep olması yüzünden büyük üzüntü duydu. Ve bundan böyle buluşunun kazandırdığı bütün paraların her yıl bilim, sanat alanında başarı gösterenlere ve özellikle dünya barışı için çalışanlara dağıtılmasını sağlamak üzere adıyla anılan Nobel Armağanını kurdu.

Çağımızda atom ve nükleer gücün ortaya çıkmasıyla, bu sorumluluk büsbütün artmış ve bilim adamları için kaygı verici bir durum almıştır. Bugün bilimin gelişmesi sayesinde yaşamı alabildiğine kolaylaştırmış, insan ömrü uzatılmış, mesafeler kısaltılmış, hayat düzeyi yükselmiş ama, yine bilimin sağladığı güçler sayesinde insanlığı toptan yok etme olanağı yöneticilerin eline geçmiştir. Ve bundan birinci derecede sorumlu olan da bilim adamlarıdır. Bilimsel bilginin gelişmesi, onları kullanacak kişilerde, özellikle yöneticilerde, buna paralel bir olgunluğu getirmediğinden insanlık bu açmazda düşmüştür. Doğaya tutsak olmaktan bilim yoluyla kurtulanlar, üstünlük duygusuyla sarhoş bir halde güç tutkusuna kapıldılar ve güzelim bilimi bir kabadayı silâhı gibi kullanmaya başladılar.

Bu tutumu değiştirmek, bilimi insanın hizmetine vermek ve insanın en iyi, en soylu yönlerine saygı duyacak bir görüşü başta yöneticiler olmak üzere herkese kabul ettirmek gerek. Russell, Einstein:

"Ulusalüstü bir kurul kurulsun. Bütün güç onun yönetiminde ve denetiminde olsun" diyor. Bilim adamlarının yöneticilerce kullanılmasına karşı çıkıyor. Nobel alan ünlü Sovyet fizikçisi Saharov, barış içinde yaşamayı, iyi niyete dayalı uluslararası işbirliğini öneriyor. Ve "Ya hemen bir şeyler yapmak zorundayız, ya da yok olup gitmek" diyor. Ama hepsi de, yöneticilerin tutkularının ve güçlerinin, bilim adamlarının akıldan daha ilerde gittiğini biliyor ve çaresizlik içinde kıvranıyor.

Hani, bütün insanca olanakları tükettikten sonra, artık işimiz Allaha kaldı, denir ya. Bu kere galiba, gerçekten işimiz Tanrıya kaldı. Neyse ki, yine insanlığa Tanrısal bir el uzandı. Ve işte uçan daireler, böyle bir nükleer tehlikeye karşı, öyle bir çılgınlığı önlemek üzere dünyaya gönderildiler.

Geceleyin başımızı gökyüzüne çevirdiğinizde, semada hareket eden ışıklı cisimler görürseniz, bilin ki, onlar günümüzün güvenesi ve geleceğimizin müjdecisidirler.

"Sevgi Dünyası"ndan

KONFİÇYÜS VE DİL

Konfiçyüs'e: "Eğer bir ülkede yönetici olsaydınız, ilk iş olarak ne yapmak isterdiniz?" diye sordular.

"Kuşkusuz ilk iş olarak dili düzeltirdim" diye karşılık verdi.

Dinleyiciler şaşırdılar: "Niçin?" dediler.

Konfiçyüs'ün cevabı şöyle oldu:

"Çünkü" dedi, "eğer dilde bozukluk varsa, söylenen şey, söylenmek istenilen (anlamı) anlatmaz; eğer söylenen, istenen anlamı yansıtmazsa, yapılması istenilen şey yapılmaz; eğer istenilen yapılmazsa, ahlâk ve sanat bozulmaya uğrar; eğer ahlâk ve sanat bozulursa, adalet (hukuk) doğru yoldan çıkar; eğer adalet doğru yoldan çıkarsa, halk çaresiz bir bunalıma sürüklenir. Sonunda; söylenen hakkında doğru karar verme imkânı ortadan kalkar. Böyle bir durumu önlemek, herşeyden önemlidir."

READER'S DIGEST'ten (Ed.)